

LEPE STRANKINJE

ARETÉ
IZDAVAČKA KUĆA

Lepe strankinje

Mirča Kartaresku

Naslov originala Mircea Cărtărescu

FRUMOASELE STRĂINE

Za izdavača **Nina Gugleta**

Edicija Novi talas starog kontinenta vol 1

Glavni i odgovorni urednik **Nina Gugleta**

Urednik izdanja **Ana Marija Grbić**

Prevod **Ileana Ursu Nenadić**

Lektura **Irina Vujičić**

Korektura **Aleksandra Dunderski**

Dizajn korica **Jana Vuković**

Ilustracije **Ana Marija Grbić**

Štamparija **Artprint Media, Novi Sad**

Tiraž **1200 primeraka**

Izdavač **Areté, Beograd**

© Copyright by Mircea Cărtărescu,

Copyright za srpsko izdanje © Areté, 2019

Projekat je realizovan uz podršku Evropske komisije.

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Lepe strankinje

Mirča Kartaresku

Prevod Ileana Ursu Nenadić

DELIJI I TUDORU ŽEBELJANU, PRIJATELJIMA ZA CEO ŽIVOT

Draga čitateljko, voljeni čitaocē,

Hteo sam da na prvoj strani ove knjige napišem nešto u smislu: „Zabranjeno za one koji nemaju smisla za humor”, ali sam ubrzo odustao. Takve suptilne primedbe samo još više razdražuju prozvané. Pre samo nekoliko godina jedna prijateljica je napisala na početku knjige: „Zabranjeno ludacima svake vrste”, a posledica je bila da su se upravo nekolicina prozvanih zaleteli da joj prvi preskoče tarabu i pregaze leje s cvećem. Kako su oni bez smisla za humor otprilike isti, bolje da ih zaobiđem. Znači, nikome ništa ne zabranjujem, ali ipak molim one moje nesalomive patriote da slobodno vreme provedu nekako primerenije.

Ove tri priče koje slede polaze od realnih situacija i ličnosti. Ipak, one su delo fikcije mnogo više nego što se na prvi pogled čini. Onog koji me bude prozvao da sam ulepšao događaje neću poslati „da gleda svoja posla”, već ću priznati, s nevinim smeškom na usnama, da je u pravu. Ulepšao sam malo, tu i tamo, malo sam ih više vukao ka komičnom, burlesknom; poneka priča je čak groteskna, bez namere da ikome naudim. Malo sam se zabavio na račun nekolicine koji će se prepoznati ovde – jer većina su opisani pod pravim imenima – ali našalio sam se i na sopstveni račun. Mislim da nisam preterao, a ako se to ipak desilo, izvinjavam se. Sve sam ovo napisao, ne iz osвете ili zlobe, već s namerom da se smejem i da čujem ljude oko sebe kako se smeju, od srca i otmeno. Smejemo se sve ređe, sve više omalovažava-

mo smeh, i u životu, i u umetnosti, a ipak, na kraju krajeva, možemo sebe opisati kao životinje koje umeju da se smeju...

Sve ove priče prvo su objavljene u časopisu Sedam večeri i nose stilski pečat dela objavljenog u nastavcima. Zahvaljujem časopisu bez kojeg ova knjižica, na svoju i moju dobrobit, ne bi ni postojala.

Mirča Kartaresku

ANTRAKS

1.

Jednog zimskog jutra pre neke tri godine, telefonom me je pozvao direktor poznatog časopisa za kulturu. „Gospodine Kartaresku”, svečanim tonom obratio mi se glas iz slušalice, nalik onom koji imaju samo stariji ljudi koji su određeno vreme živeli u međuratnom periodu, „dobili ste pismo iz Danske, na našu adresu. Molimo vas da dođete do nas, u ulici Brezoijanu, da ga preuzmete. Možete doći kad vama odgovara.” Mogao sam odmah. Bio sam sâm kod kuće i već me je hvatala bezvoljnost. Uvek mi se to dešava kada mi prljava, deprimirajuća svetlost bukureštanskih zima pada na pisaći sto. Obukao sam se i izašao u vlažno jutro.

Ušao sam u trolejbus na stanici Kogalničanu, samo jedna stanica, tako da nisam ni stigao da se upitam od koga, dovraga, mogu ja dobiti pismo iz Danske. Osim Hamleta, nisam znao nijednog Danca. Sišao sam kod Mekdonaldsa, i dalje zbunjen kao i na početku. Prešao sam put preko groznih ruševina na (*arguably*) najružnijem bulevaru na svetu i krenuo prema zgradi koja je tada bila poznata kao „Zgrada informacija”. Bojim se starih liftova, tako da sam krenuo stepeništem, koje je bilo dostojno Ministarstva istine, do poslednjeg sprata, gde bi te, kao i u Zgradi štampe, iznenadile odvratne, male kancelarije s obzirom na monumentalnost zgrade. Jedna od sekretarica donela mi je koverat. Bio je veliki, malo pohaban i mekan, a na njemu je, osim mog imena i rukom ispisane adrese časopisa, pisalo još nešto, isto napi-

sano rukom, i popreko i uzduž, što je koverti dalo neko značenje... nekako bizarno, kao da je mnogo lutala skrivenim putevima pošte, da se vratila odakle je došla s mnogo beleški tipa: „primalac nepoznat“, „umro“, „promenjena adresa“ i slično. Zahvalio sam se i izašao, u svom crnom kaputu, suviše velikom za jednog tako niskog tipa kao što sam ja (sledeće zime su mi ga, skoro na moju radost, ukrali na aerodromu u Minhenu), s kovertom ispod miške.

Na ogromnom stepeništu sam se zaustavio, crna silueta kao u nemačkim ekspresionističkim filmovima, želeći da otvorim koverat. Ipak to nisam uradio jer sam na mutnom svetlu uspeo da pročitam nešto napisano vrlo nečitkim rukopisom, kao da ga je pisalo dete sa psihomotoričkim smetnjama. Moje ime bilo je napisano potpuno čudno, što me nije iznenadilo: pre samo nekoliko godina, na Sajmu knjiga u Lajpcigu, video sam svoju fotografiju na ogromnom neonskom stubu a ispod nje je pisalo Mirča Skartaresku... Još čudnije mi se činilo ono što je bilo napisano na kajronu koji se vrteo dijagonalno po koverti: „Why don't you sneeze?“ Tad mi je munjevito prošla kroz glavu strašna pomisao. Da kinem? Zašto da kinem? Naježio sam se, dodirnuo sam meku zgužvanu kovertu. Iznutra su se osetile neke komplikovane teksture, od mekih do tvrdih. Na jednom mestu, pipajući, učinilo mi se da pod prstima mogu osetiti smotuljak s nekim praškom... Osetio sam da mi prsti gore i ispustio sam koverat...

Bilo je to vreme histerije izazvane antraksom. Nepoznati kriminalci su slali, malo posle tragedije 11. septembra, kovertu sa antraksom u Belu kuću, Pentagon, ali i u drugim zemljama po svetu. Nekoliko ljudi je umrlo, najviše zaposlenih u poštama, a teroristi koji su slali te kovertu ostali su potpuno nepoznati. Na televiziji su stalno govorili kolika je to opasnost, kako se lako može nabaviti antraks, kako se

meša s drugim supstancama da bi bio delotvorniji, da se što brže raširi... Bilo je dovoljno da samo jednom udahneš iz te koverte i... ode ti. A smrt od antraksa uopšte nije laka: pluća bi se napunila tečnošću i umro bi gušeći se, polako, posle nekoliko sati agonije.

Nije bila šala. „Zašto ne kineš?“ sad mi se činilo kao jasna aluzija. Kada neko kine? Kada udahne neki prah... U Bukureštu se desilo nešto slično. Na stazi u parku Čišmiđiju pojavio se neki beli prah pa se i policija umešala. Glavom i bradom je došao čak i gradonačelnik, neki brodski kapetan, koji se spustio četvoronoške, uzeo na prst tog belog praha, liznuo ga i podigao se razočaran: „Pa to je samo brašno, gospodo!”

Glupo sam gledao u koverat koji je pao nekoliko stepenika niže. Prsti su me baš jako svrbeli: koverat je bio porozan. Da nije slučajno nešto praha ispalo iz njega, možda po ivicama? Kako nisam mogao da ostavim koverat tamo, dohvatio sam ga papirnom salvetom koju sam (iz opreznosti) imao u džepu i silazio sam s njim noseći ga kao mrtvog pacova. Oni s kojima sam se mimoilazio na stepeništu, na svu sreću samo nekoliko službenika ili šta već, podozrivo su me gledali...

Bacio sam koverat u prvu kantu za smeće, iza nekog krša od dačije, parkirane s točkovima na trotoaru. Sad kao da su me pekle i oči. Uznemiren, krenuo sam pešice ka kući, kroz blato na trotoaru ispred parka Čišmiđiju. Više puta sam trljao ruke snegom, ali uzalud. Antraks mi je dopro do kože, nema sumnje, i već je počeo da deluje. Do večeri ću biti mrtav, možda, mrtav i beo, ili kako je već glasio onaj stari naslov... Celim putem sam zamišljao strane iz kulturnog dodatka sutrašnjih dnevnih novina, sa foršpanom u kom će navoditi moje zasluge, s priložima prijatelja, sve tužnijih od tužnijih. Kako sam bio u svađi sa Savezom književnika, ni-

sam se nadao da će me izložiti na neko važnije mesto. Svaka-ko, nisam ni želeo bogati sadnik, crvene tepihe i zastave, u ovome se slažem sa Emineskuom. Bolje ležaj od mladih vrba i sjajne zvezde, tamo...

Ali nije mi bilo suđeno da završim život tako lako. Nisam ni mogao da zamislim, dok sam jedva vukao noge ispred prodavnice Angst (primereno ime ovoj situaciji), avanturu koja me je tek čekala.

2.

U ulici Kogalničanu strah kao da je nestao (na kraju krajeva, čovek ima jedan život) i ponovo mi se nametalo pitanje ko je mogao da mi pošalje pismo iz Danske, i to još sa antraksom. Naglo sam se zaustavio ispred kioska s pecivom i napolitankama. Sasvim sam zaboravio da mi je, samo pre dva meseca, objavljen esej u nekom dansko-nemačkom i rumunskom časopisu (upravo onaj odakle sam preuzeo koverat). Sad je veza bila jasna: ludak ili kriminalac čitao je u tom časopisu moje političke stavove i odlučio da takva ličnost ne treba da živi. Kući sam stigao namrgođen i uznemiren. Ispricao sam Joani, koja je upravo stigla s pijace, ceo događaj koji je presecao kao žilet ili nož naš krajnje banalan život, što bi rekli „married with children”. Stupili smo u novu dimenziju. Udisali smo oštar vazduh avanture.

„Alo brate, kako si mogao da ostaviš kovertu u javnoj kanti za đubre, zar ne razmišljaš? Može ga uzeti neki beskućnik ili neko radoznalo dete, može se desiti neka tragedija...”, govorila mi je Joana dok sam po peti put prao ruke sapunom. „A na koverti je tvoje ime!”

Nisam na to pomislio. Ubrzo nam je postalo potpuno jasno da treba da se sjurimo u ulicu Brezoijanu i uzme-

mo koverat. Ako nije već kasno, ako ga neko nije već uzeo. Potražili smo najlonsku kesu, našli smo jednu od izdavačke kuće Humanitas, pogledali smo da vidimo da nije pocepana, uzeli smo i kotur selotejpa i izašli. Na rukama sam imao par starih rukavica koje smo mislili da bacimo posle upotrebe.

Ušli smo u trolejbus jer nije bilo vremena za gubljenje. I Joana i ja smo namrgođeno ćutali. Ruka u kojoj sam držao kesu počela je da mi trne. Za deset minuta ponovo sam bio pored zarđale dačije naslonjene na korpu za smeće.

„Evo, ovde je!” Pažljivo sam zavukao ruku u kantu i prstima u rukavici dohvatio koverat preko koga, imajući u vidu da je bilo zimsko doba, niko nije bacio ništa. Sa stepeništa zgrade (Zgrada informacija) preko puta, jedna gospođa nas je uporno gledala: nešto joj nismo ličili na one koji tragaju po kantama za smeće, ali ko zna. Kako se danas odvija-ju stvari... Videla nas je kako spuštamo koverat, pažljivo, u narandžastu kesu, kako je lepimo selotejpom na vrhu, kako sam skinuo rukavice i stavio ih u drugu kesu. Joana joj se široko osmehnula i oboje smo joj okrenuli leđa.

Evo nas ponovo u našoj kući kako gledamo zalepljenu kesu. Ona kesa s rukavicama bila je već bačena. Pipali smo sjajnu kesu i svako je izneo svoje mišljenje: „Evo, ovde kao da je nešto nabudženo... ovde kao da su neki papiri...” Nesrećnik, možda nam je napisao i neko cinično pismo tipa osude na smrt: za dva sata da se ukočiš... Ili: spremaj se za pakao! Šta nam je sada činiti? Da jednostavno bacimo koverat i sve zaboravimo? Ali gde da ga bacimo? Na kraju krajeva, opet će se naći negde otvoren. A kako da živim dalje s pomišlju na to da sam napadnut antraksom? I da može da se ponovi, ko zna gde i ko zna kad... Ne, sve je suviše ozbiljno, složili smo se, moramo otići s kovertom u policiju.

Tako nešto mi se nikad nije dogodilo u životu. Dok se priča razvijala, kao da sam bio obavijen nekom sanjivom

nesvesnošću, kao kad ideš ka operacionoj sali, pa se bojiš, ali i osećaš čudnu radoznalost, da doživljavaš nešto važno, značajno. Napadnut sam antraksom. Išao sam s dokazom u policiju. Ovo je stvarno doživljaj u odnosu na učmalost našeg plemićkog života. Verovatno će i štampa pisati o tome, da se svet zabavi na kratko.

Bilo nam je jasno da ne treba da idemo u policijsku stanicu u našem kvartu. Jedan takav slučaj zaslužuje veću pažnju. Krenuli smo ulicom Kalja Viktoriji, pored prodavnice Viktorija, gde smo znali da se nalazi centralno sedište policije. Na ulici je bilo toliko blata, a povrh svega, počela je i ledena kiša. Sedište policije jeste bilo tamo, ali sve je bilo zaključano. Nijedna vrata na koja bi se moglo ući. Kiosk ispred bio je jedino mesto gde se činilo da ima nekog. Šta da se radi, otišli smo do šaltera tog kioska i ispričali smo svoju nevolju onom što je tamo sedeo, policajcu bez kape. On nas je saslušao odsutnog izraza lica, kakav imaju svi čuvari i šefovi železničkih stanica, koji te gledaju kao da si predmet. Dok ga nismo prekinuli, čitao je neki ilustrovani časopis, nisam mogao da utvrdim koji. Nije ništa rekao na našu priču, kao da je vasceli dan slušao priče o antraksu. Neverovatno sporim pokretima, kako ne bi izgubio ni gram ponosa, podigao je telefonsku slušalicu i okrenuo tri broja: „Alo! Tudorike, ti si? Šta, bre, radiš? Smestio nam Faru, zar ne?” I posle tirade o fudbalu koja je trajala oko pet minuta, čuli smo: „Ma glupi su... Čuj bre, ovde su neki mladi... Kao primili su... praškove... Bombe! Avione! Da, kao neki koverat s nekim praškom... Kod koga da idu?” Slušao je trenutak, a onda je počeo da se smeje na sav glas, kao hijena: „Idi, bre... sada ozbiljno, šta da im kažem?” Saslušao je glas iz slušalice ali je istovremeno čitao i onaj ilustrovani časopis. Bez preterivanja, trajalo je to oko deset minuta. Sve ovo vreme, Joana i ja stajali smo na ledenoj kiši kao miševi. Već smo zažalili što smo došli ovde. Nismo ni slutili šta će se dalje desiti...

Onaj lik je pogledao u našem pravcu, ali ne i u nas. Činilo se kao da razgovara sa zidom ne trudeći se da sakrije bes i gadljivost u takvoj apsurdnoj situaciji: kako on da govori zidu? „Idite iza zgrade. U odeljenju za antiterorizam potražite majora Gilduša.” Zatim je zanemio kao glas koji u supermarketima najavljuje da se neko pojavljuje na kasi broj dva. Posle samo trenutka, bilo je jasno da mi za njega ne postojimo. Potpuno se udubio u čitanje ilustrovanog časopisa.

3.

Skrenuli smo iza čoška zgrade, zgađeni tupavošću lika iz kioska. Čuj, praškovi, bombe, avioni... Blato mi je već ušlo u cipele, čarape su mi bile mokre i ledene, samo mi je još falilo da se sretnem s majorom Gildušem. Digao bih ja ruke od toga samo da nije sa mnom bila Joana: na kraju krajeva, bacio bih koverat u grm rizikujući da neki gospon Lazaresku udahne njegov sadržaj... Ali stalno mi se vraćala pomisao na to da bi ga našao neki beskućnik rmpalija, već napola smrznut s kovertom s mojim imenom na grudima. Ne ide da ja, biznismen, izađem u javnost s takvima... pukom sirotinjom... Bolje u odeljenje za kriminal!

Na kraju smo stigli i u odeljenje za kriminal. Prošao sam, kao kod Kafke, hiljadu puta tom uličicom a da nijednom nisam primetio natpis na kom je pisalo nešto kao „Policija glavnog grada”, a u nastavku, ispod, po redu nabrojanih desetak odeljenja, među kojima i „Odeljenje za droge i opasne materije”. Ušli smo u bezličnu salu, kao na primer za poreze, gde je čekalo još nekoliko ljudi, stariji ili mlađi Rumuni, sa onim izgubljenim pogledom svih koji imaju posla s policijom. Vrlo seksi cura, zvala se Andrea (kasnije smo saznali), upravo je izašla iz jedne od kancelarija s prljavim šoljama za

kafu na poslužavniku. „Zažalićeš ti!”, doviknuo joj je preko ramena nevidljiv lik iz kancelarije, zatim je pobjednički prešla preko cele sale, dok su je svi prisutni požudno gledali, da bi se izgubila iza nekih vrata gde su je dočekale reči: „Hajde Andrea, na posao! Šta si se toliko zadržala kod Uršača? Da nisi slučajno...” Ali čim su se vrata zatvorila nije se više ništa čulo. Ponovo je zavladao tišina. Mi smo se snuždeno približili nečemu što je ličilo na šalter, ponovili smo svoju priču, opet smo izvadili kesu s kovertom... Ovog puta se činilo da nas je lik iza šaltera ozbiljnije shvatio jer se povukao malo unazad kad je video antraks pod nosom. „Sačekajte, gospodin major Gilduš će odmah sići.”

Čekali smo celu večnost. Da se ne bismo dosađivali, krenuli smo s književnim ogovaranjima, o budućim projektima, pretpostavkama, neke vedrije teme, neke ne baš, pričali o budućnosti svog sina na osnovu pokazanih sposobnosti do njegove treće godine. Ali polako smo izrešetalali sve teme, izogovarali sve prijatelje, rešili svoju budućnost za narednih trideset godina i odredili smo ceo život svom mališanu (automehaničar, IT stručnjak ili fudbaler, posle se nametnula ideja da postane umetnik, ako je voljan, ali samo u slobodno vreme), a opet se niko nije pojavljivao da nas pita šta je s tim praškovima kojima se hvalimo. Povremeno bi se čulo kako lift silazi. Izašao je neki tip u farmerkama i puloveru, odveo dvoje-troje s klupa; ali već se spuštalo veče a nas je ceo svet ignorisao. Skoro smo zadremali, kad se visok momak s plavim očima zaustavio nasred sale i prodornim glasom upitao: „Ko su oni sa antraksom?”

Skočili smo oboje i uzviknuli uglas kao u vicu sa Erdeljkama: „Mi!” Zatim smo pošli s njim u lift. „Ja sam major Gilduš”, predstavio nam se sa skoro blagim pogledom (ne zaboravite da se ovo dešava posle pogleda onog stražara u kiosku na ulazu). „Morali ste da čekate malo duže, ali šta

ćemo? Samo tri čoveka rade u celom odeljenju, zamislite... Znete li vi koliko ih je zaposleno u FBI-u? Desetine hiljada, gospodo, za svako sranje..."

Dodao bi on još ponešto, ali lift se zaustavio i mi smo se našli na spratu u dugačkom i slabo osvetljenom hodniku. „Idite vi samo pravo, zatim nalevo, pa desno i opet desno, a ja ću odmah doći." I major Gilduš je odjednom nestao u mračnom hodniku kao da se nikada nije ni pojavio. Pogledali smo se uspaničeno. Hodali smo satima i satima kroz ovaj metafizički zamak vezujući se kao čuveni K. za majora Gilduša kao da je on Klam. Išli smo jedno tri puta pravo, zatim nalevo, pa desno, pa opet desno, među bezimenim vratima, i svaki put bismo se vraćali tačno ispred lifta... „Šta da radimo? Da idemo ili da čekamo još malo?", izgovorila je na kraju Joana, potpuno satrta. Izmučen, ali i nekako kao da mi je laknulo (kao onda kad sam išao kod zubara, a on bio na godišnjem odmoru), pritisnuo sam dugme na liftu. Iznenada se začulo puštanje vode na kraju hodnika i, skoro istovremeno, u tom mraku materijalizovao se major Gilduš, još uvek s rukama ispod kaiša farmerica. (Major u farmericama? Zaista je malo čudno... Ali u svojoj situaciji bili smo zahvalni na bilo kakvom majoru...) „Zašto ste ostali ovde? Zar vam nisam rekao da me sačekate u kancelariji? Gospodeee..." I već nam je okrenuo leđa, a mi smo krenuli za njim, pravo pa desno, a ne levo kako nam je rekao.

Sledili smo ga jedno za drugim kao Indijanci dok mladi čovek nije otvorio vrata velike i svetle kancelarije gde je seдео s likom koji je nosio crvenu maramu oko vrata i prugasti džemper preko izraženog stomaka, verovatno od piva. Lik je glasno razgovarao telefonom. Ono što je govorio bilo je poražavajuće, bezumno ali i smešno do neba za onog koji sluša. Međutim, naše ponižavajuće stanje tužitelja sa šargarepom od antraksa u dupetu, pored toga i mokrih do gaća od ledene